

SZAKDOLGOZAT

RÁK VIKTÓRIA
Ménesgazda

Keszthely
2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Állattenyésztési Tudományok Intézet

Méneggazda felsőoktatási szakképzés

A SZÉKELY LÓ MÚLTJA, JELENE ÉS LEHETSÉGES JÖVŐJE

Belső konzulens: Dr. Bartos Ádám

egyetemi docens

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Élettani és Takarmányozástani

Intézet

Takarmányozástani és Takarmányozás-élettani

Tanszék

Készítette:

Rák Viktória

C362EM

Készthely

2024

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS	3
2. Szakirodalmi áttekintés	4
2.1 A székely ló múltja	4
3. A székely ló és hozzá kapcsolódó lófajták	10
3.1 Székely ló	10
3.2 Békási ló	11
3.3 Hucul	13
4. Kísérletek a fajta megmentésére	14
4.1 Első kísérlet	14
4.2 Második kísérlet	14
4.3 Harmadik kísérlet, a fajtarekonstrukciós program	16
5. A székely ló lehetséges hasznosítási irányzatai napjainkban	21
5.1 Hagyományőrzés, katonai lovaglás	21
5.2 Tenyésztés	22
5.3 Hobbi és sport célú használat	22
5.4 Lovasterápia	23
5.5 Lovasturizmus	24
6. Anyag és módszertan	26
7. Vizsgálati eredmények, értékelésük	27
8. Következtetések, javaslatok	34
9. Összefoglalás	35
Köszönetnyilvánítás	36
Irodalomjegyzék	37
Ábrajegyzék	39
Mellékletek	41

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS

A lovak szeretete már kisgyermekkoromban elkezdődött, különösen a magyar lófajták iránti szeretet, hiszen az első lovam is egy shagya-arab kanca, akit 2014-ben vásároltunk meg. Mára már négy shagya-arab és egy kisbéri félvér ló van a tulajdonomban, tehát a magyar fajták iránti szeretet megmaradt. A shagya-arab lovakkal való munkám során megtapasztaltam a fajta intelligenciáját, illetve azt is, hogy kisebb méretükből adódóan nagyon stabilak és fordulékonyak is véleményem szerint. Lovas éveim alatt belecsöppentem a hagyományörzés világába is és a mai napig lelkesen veszek részt hagyományörző rendezvényeken, lovastúrákon. A hagyományörző rendezvényeken és lovastúrákon sok kisebb méretű lóval találkoztam, többek között hucul és shagya-arab lovakkal, hiszen ezek a kisebb méretű egyedek kitűnően helyt állnak a hosszabb távok megtételénél és a csatajelenetek bemutatásánál is. Ebből adódóan szakdolgozatomban is valamelyik magyar vagy magyar országhoz kapcsolódó lófajtát szerettem volna bemutatni. Hosszas kutakodás után, így találtam rá a székely lóra, mely napjainkban egy aktuális téma, hiszen fajtarekonstrukció alatt áll.

Első sorban elengedhetetlennek tartom a fajta kialakulásának bemutatását, sorsának alakulását az évek alatt, illetve szeretném bemutatni részletesen a fajtarekonstrukciós programot is.

Kutatásom módszere egy felmérés, amelyben egy kérdőív formájában kérdeztem ki a lovasokat, mert a szakirodalmi áttekintés során megfogalmazódott bennem számos kérdés. Az első és legfontosabb célom megvizsgálni azt, hogy mennyire ismerik a lovasok a fajtát. Hiszen, ha nem ismerik az adott fajtát nem is lesz rá akkora a kereslet. Kérdéseim további része magára a fajtára és tulajdonságaira vonatkoztak. Úgy gondolom, hogy ezen információk felmérése rendkívül fontos a következtetések levonásához, illetve a további javaslattételhez.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A székely ló múltja

A székely ló az erdélyi parlagi ló maradványa, amit az évek során a földbirtokos osztály tovább formált saját igényei szerint. A székely ló legnagyobb mértékben a dombos, erdős hegyvidékeken maradt meg, ezzel ellentétben a békási fajta egységes. Ennek következtében úgy lehet megállapítani, hogy melyik a székely ló, ha kizárjuk közülük a békási fajtájúakat, majd azokat az egyedeket, amelyekben határozottan felismerhetők a nóniusz, lipicai vagy a magyar félvér fajta jellemvonásai.¹

Régészeti kutatások igazolják, hogy már a honfoglaló magyarok is kisebb méretű lovakat használtak, ilyen típusú lovakkal harcoltak. Ezeknek a kis termetű lovaknak az előnye volt, hogy sokkal kitartóbbak voltak, mint a nagyobb fajtársaik és jobb teljesítményre is voltak képesek abrakarmány nélkül is. Csupán a pihenőidőkben történő legelésből elég erőt tudtak gyűjteni kondíciójuk fenntartásához és az utak megtételéhez. Honfoglaló őseinknek a következő hasznos tulajdonság ezekkel a kislovakkal kapcsolatban az volt, hogy kisebbeket léptek, ezért hatékonyabban tudtak nyilazni a hátukon ülve. Árpádkori leletekből igyekeznek a régészek rekonstruálni az említett egyedeket, a lovas sírokban talált szerszámtöredékek segítségével. László Gyula történész nagy mértékben hozzájárult grafikus tehetségével a kutatómunkához.²

1. ábra: Kolozsvári testvérek Sárkányölő Szent György szobra (Forrás: Internet1)

¹ <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)

² [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

A képen látható (1. ábra) szobor Márton és György kolozsvári testvérpár alkotása, 1373-ban készült, itt látható hiteles ábrázolás a középkor magyar lováról. ³

A Habsburg-ház uralkodása alatt az eredeti lóállomány egyre jobban kiszorult az országból a katonai igényekhez való nemesítési törekvések hatására. A 17-19. században a Kárpátok hegyeinek keleti részein nem érvényesültek olyan nagy mértékben a központi tenyésztési elvek, így az ottani részeken megtalálhatóak voltak olyan egyedek, amelyekben fellelhetőek voltak az ősi magyar ló jegyei. Már ebben az időszakban is erőfeszítéseket tettek, hogy megmentseék ezeket a lovakat. A lótenyésztési szakírók rendkívül pozitívan vélekedtek ezekről a lovakról.

Az ősi magyar ló gyökere azonos a székely és az erdélyi ló gyökereivel, azonban az erdélyi és a székely ló története nagyobb mértékben összefonódik egymással. Az erdélyi lovak a székely gazdák által tartott és használt kistermetű székely lovainak erdélyi méneseikben kinemesített és tenyésztett változata.⁴

A székely ló története a török hódoltság idején folytatódott, amikor a magyar és erdélyi lóállomány arab lovakkal való feljavítása megtörtént. Ezt követően a törökök kiűzését követő időszakban az említett lóállomány rendkívül lecsökkent, mert az országot felszabadító katonaság minden használható lovat kivitt az országból. A megmaradt állomány jelentősen le is romlott, mivel a lakosság a megmaradt lovakat már csikókorban munkára fogta. A leromlás másik oka az volt, hogy a katonaság a legtöbb mént is elvitte, így ezt követően nagyrészt csikókkal volt lehetőség a fedeztetésre is. 1813-ban és 1814-ben a francia háborúk alatt az önkéntesek összeszedett lovaikon egészen Párizsig mentek, hazatérésüket követően eladták lovaikat és több pénzt kaptak értük, mint amennyiért vették őket. Ez is megmutatta, hogy ezek a kitarató lovak a hosszú út megtétele után nem romlottak, hanem ezzel ellentétben még javultak is. Ugyan ez volt megfigyelhető a kuruc-labanc háborúk idején is, ahol még a nagyobb igényű nagy termetű német lovaknál is jobban teljesítettek kisebb fajtársaik.

Mivel katonalóra mindig nagy szükség volt, magyar királyok kezdték meg tudatos tenyésztéssel a magyar lovak méretének növelését. III. Károly kezdte meg a szabályozást, berber lovakat hozatott Spanyolországból. Ezeknek a lovaknak körülbelül 155 cm volt a marmagassága, de nem értek el jelentős változást velük.

³ <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00043/marton.htm> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

⁴ [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

A következő uralkodó Mária Terézia volt, aki lóorvosi iskolát alapított, a hatóságokat nagyobb termetű lovak tenyésztésére szólította fel, a nagyobb méretű lovakat az adó alól is felmentette. Különböző szabályokat hozott és amelyik csikó megfelelt ezeknek a szabályoknak arannyal jutalmazta őket. Később török és német méneket vásárolt, illetve cseh lovakból szeretett volna felállítani méneseket, de utóbbi terve az 1778-ban kitört háború miatt nem valósulhatott meg. A királynő fáradozásainak azért volt eredménye, mert 1781-ben a pesti lóvásáron ki tudták elégíteni a katonák lóigényeit.

II. József folytatta a nemesítést, 60 mént osztott szét a megyéknek, melyeket Moldovából és Ukrajnából hozatott, a jobbágyság szabadon használhatta őket fedeztetésre. Megalapította a mezőhegyesi ménest, mely Csekolics József vezetése alatt állt. Ebben az időszakban érték el lóállomány nemesítés terén a legnagyobb eredményt Csekolics kapitánynak köszönhetően. Egyes megyékben ki kellett választani 2000 nagyobb méretű kancát, amiket mezőhegyesi ménekkel fedeztettek, a tulajdonosok kancájuk fedeztetése után egy frt-ot kaptak, a megszületett csikó felett pedig szabadon rendelkezhetek tulajdonosaik. Ha valaki három csikót is felnevelt, kapott jutalmul egy anyakancát a ménesből. Tiltott volt a mének vásárlása, a királyi ménes lovaival kellett fedeztetni a gazdáknak. A mezőhegyesi ménest minden évben 10.000 frt-al látta el, addigi javadalmain túl.

2. ábra: Nemzeti Ménésbirtok és Tangazdaság Mezőhegyes (Forrás: Internet2)

A fenti felvételen (2. ábra) látható a mezőhegyesi ménés bejáratáról egy kép az 1900-as évekből és napjainkban. II. József fia, Ferenc folytatta édesapja elgondolását további rendeletek alkalmazásával. Nevéhez fűződik a Medárd-napján megrendezett lóverseny a pesti gyepen, aminek díjai egy szép mén és két szép kanca volt, természetesen a mezőhegyesi ménésből. Aki a saját ménéséből a legszebb saját tenyésztésű ménjét bemutatta, négyéves mént kapott jutalmul. A tenyésztők a Mezőhegyesen elhelyezett arab és spanyol ménekkel ingyenesen fedeztethettek.

1789-ben alakult meg a bábolnai ménés (3. ábra), ami sokkal kisebb volt, mint a mezőhegyesi, azonban ugyan olyan nemes tenyész anyag volt megtalálható Bábolnán is. Csekonics kapitány 500 darab cserkeszföldi származású kancát is vitetett, illetve a legjobb katonalovakat is kiválogatták és ezekből a nagytermetű anyakancákból is került ide 150 darab. Bábolnára a kezdetben mindjárt arab lovak is kerültek.

3. ábra: Bábolna Nemzeti Ménésbirtok (Forrás: Internet3)

Magyarországon és Erdélyben is több magánménés jött létre a királyi ménesszakértők útmutatásának köszönhetően. Az erdélyi magánménésekben a magyarországiakkal szemben nagyobb számban, de kisebb termetű magyar és moldovai lovakat tenyésztettek. Magyarországon egyre kevesebb helyen tenyésztették a régi magyar keleti vérral keresztezett fajtát, a többi ménésben spanyol, arab, nápolyi, és angol ménekkel fedeztették a magyar kancákat.⁵

⁵ <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

A magyar embernek olyan strapabíró lovakra volt szüksége, ami kiállták a rengeteg fáradságot, hiszen a legfontosabb a család és a haza védelmezése volt. Erdélyben sokkal tovább megmaradt a régi napkeleti vér, mert szorosabb összeköttetésben állt a törökökkel, míg Magyarországon már régen elkezdtek keresztezni a különböző fajtákat.⁶

Erdélyben is igyekeztek nagyobb termetű lovakat tenyészteni, de ez általában nem sikerült, így a régi ménesekben tenyésztett lóanyag egységesebb volt, mint a magyar. A lovak marmagassága körülbelül 147-157 cm között mozgott. Sajnálatos módon rengeteg erdélyi ménes szűnt meg az 1848-49-es szabadságharc alatt, ennek következtében a lóállomány is elkeveredett.

A katonai ménesekből magyar állami ménesek lettek, újra elkezdődött Magyarországon a lótenyésztés. I. Ferenc elrendelte, hogy a korábban Alföldre telepített lipicai törzsnek jobb, hegyvidéki elhelyezést keressenek, 1874-ben az első lipicai lószállítmány elindult Mezőhegyesről Alsószombatfalvára, így jött létre a fogarasi ménes (4.ábra).

4. ábra: Fogarasi ménes (Forrás: Internet4)

A tenyészet áthelyezésében a hegyvidéki területek mellett az is szerepet játszott, hogy a lipicai fajta nagyon hasonlított az itt kitenyésztett úrilóhoz, amely sok arab, spanyol és olasz vért tartalmazott. Az itt tenyésztett lipicaiakból egyedül a tetszetős mozgás hiányzott, így alig hagyott nyomot az erdélyi lóállományban. Mivel az erdélyi gazdák nagyobb termetű lovakra

⁶ <https://mek.oszk.hu/11700/11770/11770.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)

vágytak, kérésükre 29 angol félvér kancát és egy mént telepítettek át 1894-ben. Pár évvel később az angol félvér ménest Kolozsra helyezték át. 1914-ben a megmaradt lipicai ménest az egyre gyakrabban fellépő havivakság miatt Bábolnára vitték. A havi vakság egy időszakos gyulladás, a lovak szembetegsége.⁷ Tehát végső soron csak a kolozsi angol félvér ménés maradt, ami a világháború során Erdéllyel együtt elveszett.

Román szerzőktől származik a téves információ, hogy a székely ló Romániából származik, ez azonban szinte lehetetlen volt mert az évek alatt beáramló oláhság a juhokhoz értett és nem a lovakhoz, nem is szerették a lovakat. Ezt a lovak rossz állapota is bizonyította.

A magyar állam elkezdte nemesíteni a lóállományt, a lakosságnak csekély összegekért jó kancákat (akciós lovak) osztott ki, ezek az alföldön kitenyésztett magasabb termetű egyedek voltak, ennek az is volt az oka, hogy az erdélyiek mindig magas lovat szerettek volna, ha a hegyvidéki körülmények nem is a legmegfelelőbbek voltak ezeknek a nagy lovaknak. Mivel az állam a kisebb hegyi ménekkel nem rendelkezett, ezért minden állomásra igyekeztek legalább lipicai mént állítani, amivel féláron lehetett fedeztetni, azonban az elgondolás nem úgy valósult meg ahogy azt szerették volna, hiszen szinte mindenki a drágább angol félvér és arab méneket választotta.

⁷ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/h-B866/havi-vaksag-C045/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)

3. A székely ló és hozzá kapcsolódó lófajták

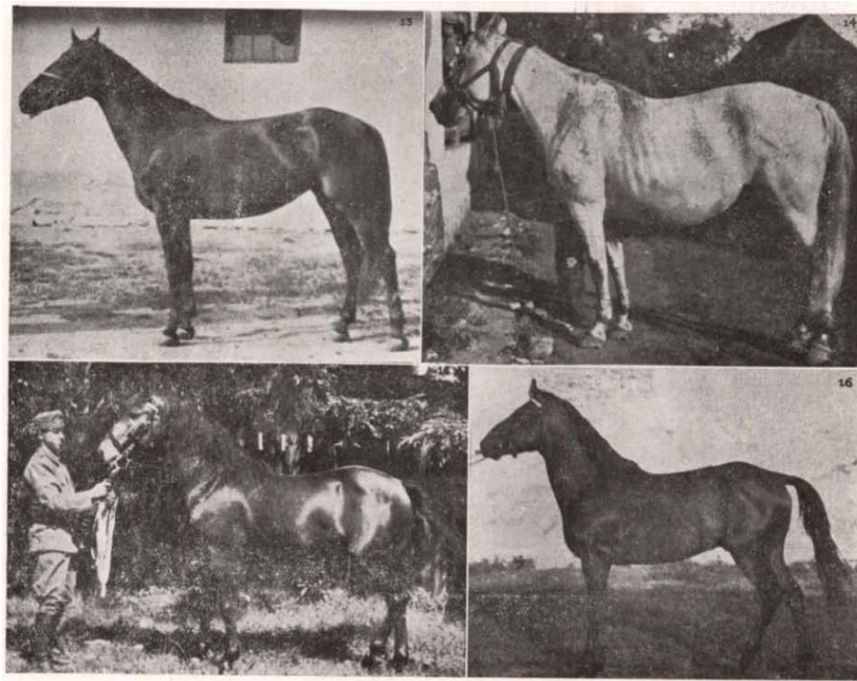
3.1 Székely ló

Jól megkülönböztethető lófajta Erdélyben a székely lófajta, a parlagi ló maradványa. A fajtán belül rendkívül sok a lipicai, nóniusz vagy magyar félvér fajtákra hasonlító állat, még ha az arányok és a testméretek el is térnek az említett fajták méreteitől. A tarpán fajták keveredéséből és behatására jött létre. Marmagassága átlagosan bottal mérve 135 centiméter, hátul túl nőtt és törzshosszúsága is kisebb a marmagasságánál hasonlóan a békási fajtához. Küllemük arabos, szép testtartással, törzsük erőteljes és hosszú. Csípőjük és szügyük széles, kicsi, arányos és száraz fejjel rendelkeznek, illetve vastag, nem túl rövid nyakuk van. Megfigyelhető rajtuk az éber fültartás, nagy szemek és táguló orrcimpák.

Kiválóan használhatóak kocsiban és nyereg alatti munkára is. Jól viselik a szekerek nehéz terhét, és kitartóak is. Nem hegyi lófajta, rendkívül edzett, jól üget és vágat, lépései magasak és fejét is magasan tartja. Sok arab vér van a fajtában, ez abból is észrevehető, hogy nagy a száma a szürke egyedeknek, azon belül is a legyes szürkéeknek. A fajtánál ritka a tehénállás ellentétben a békási fajtával. Gyengeségük a patájuk, ugyanis sok töredezett és lágy patájú ló akad köztük. ⁸Az egészséges pata kinézete csonka kúp alakú, sima felületű, szarutokba foglalt utolsó ujjperc, de a pata alakja nagymértékben függ a kortól, a ló használatától és elengedhetetlen a szakszerű körmölés és patkolás is. ⁹ Lábaik szabályosak és erőteljesen inaltak.

⁸ <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

⁹ Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 306.

5. ábra: Székely ló (Forrás: Internet5)

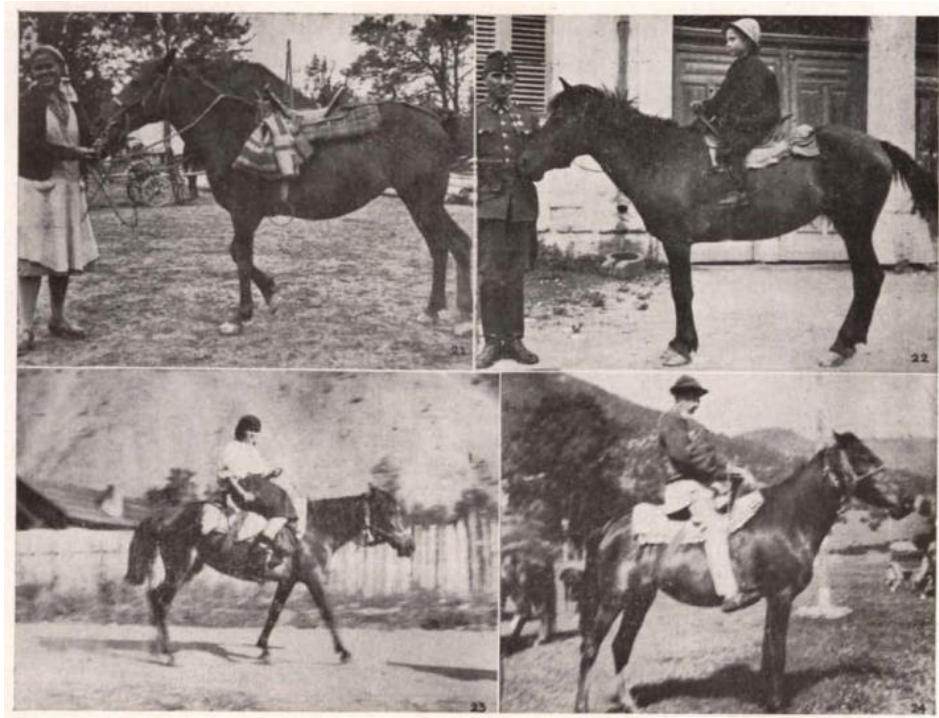
A felvétel felső képein (5.ábra) székely kancák, az alsó részen két gyönyörű mén látható. Kiválóan látszanak rajtuk az arabos jellemvonások és a fent említett küllemi jellemzők, mint például az előforduló szürke szín is.

3.2 Békási ló

A békási ló a havasok apró termetű lova, amely a Borgói-hágótól a Gyimesi-szorosig terjedő területről származik, Gyergyóbékással mint központtal. A hucul lófajta rokona, ellenben testalkata nem olyan zömök, mint a huculnak. Marmagassága bottal mérve körülbelül 130 centiméter, tehát nem sokkal nagyobbak, mint a turjaremetei hucul kancák. Szintén a hucul lovakhoz hasonlítva testük és fejük is közelebb áll az arab lovakéhoz, mivel sokkal kecsesebbek. Sok egyeden látható, hogy átmenetet képeznek a kettő fajta között, de ez lehetséges is, hiszen előfordult, hogy keveredtek.

A fajtára jellemző a széles, szíjalt hát és a zebroidcsíkozottság is, illetve jellemző a fajtára, hogy hátul túl nőtt, mint kárpáti lófajták többsége. Törzshosszúsága nagyobb, mint marmagassága átlagosan 3 centiméterrel, ebben is hasonlít hucul és székely társaira. A hucullal ellentétben az arab keresztezéseknek köszönhetően a békási lovaknál előfordulnak szürke egyedek is. Nyakuk közepes hosszúságú, de nem túl vastag és nyakillesztése is alacsony. Az utóbbi tulajdonságok összefüggenek ezeknek a lovaknak a hatalmas teherbíró képességével. Marjuk rendkívül izmos, az ágyéktáj rövid és izmos. Csapott farral rendelkeznek, farkuk alacsonyan tűzött. A szügyre

jellemző, hogy széles és jól izmolt és gömbölyödő szénahasuk van, ami gyakran megfigyelhető a legelőn élő lovakon, amelyek sosem kapnak abrakot. Lapockája izmos, hosszú, jól kötött. A lábakra vonatkozóan ezeknél a lovaknál megfigyelhető a puha csüd is, illetve a hátsó lábakon a tehénállás és a kis fokú kardállás is. Patái kicsik, de rendkívül ellenállóak. Összességében egy szívós és jó természetű állatról van szó. Az alábbi felvételeken (6.ábra) szereplő békási kancán nagyon jól megfigyelhetőek a fent említett küllemi jellemzők, sajátosságok.

6. ábra: Békási ló (Forrás: Internet6)

Nagyrészt nyereg alatt használják őket, lovaskocsiban ritkábban láthatóak, de a munka során is megfigyelhető nyugodt vérmérsékletük. Rendkívül jól közlekednek a meredek, köves sziklaösvényeken, minden lépésük nyugodt és biztos, leginkább lépésben is közlekednek. A bosnyák és a hucul lóval együtt nagyon jó és megbízható málháslovak.¹⁰

¹⁰ <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)

3.3 Hucul

A hucul lovak a hucul népcsoportról kapták a nevüket, akik az Erdős Kárpátok észak-keleti részeire szivárogtak be az 1800-as években. A népcsoport már a kezdetektől fogva közlekedésre és málháslónak használta őket, később a katonaságnál szintén málháslóként tökéletes szolgálatot tettek.¹¹ Mivel a fajta hegyvidéken alakult ki, nagyon magabiztosan közlekedik a keskeny, meredek hegyi utakon is.

Marmagassága 130-145 centiméter között mozog. Feje arányos, többnyire száraz, homloka széles, sötét, nagy szemekkel rendelkezik. Magasan vagy középhagasan illesztett nyaka sokszor ívelt, de gyakran egyenes, sörényéle domború. Háta közép hosszú és izmos, fara is szintén izmolt csapott vagy lejtős. Faroktüze alacsony. Lábai rendkívül szilárdak, patái kemények. Mozgása lendületes és ütemes, de laposan mozog. Az elülső lábakon gyakran megjelenik zebra csíkozottság, színük a valódi fakó szín minden árnyalata, illetve gyakori a szíjalt hát is. Ha az egyednek sörénye világos színű izabella fakó szín, kizárásra kerül a tenyésztői munkából.¹²

Mivel természete nyugodt, de nagyon kitartó kiválóan alkalmas gyerekek lovagoltatására is. Sajátos használati formája napjainkban a huculösvény (7.ábra), amely közel két évtizedes múltra tekint vissza.¹³

7. ábra: Huculösvény (Forrás: Internet7)

¹¹ <https://www.ponieskislo.hu/fajtaleirasok> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

¹² <https://mlosz.hu/egyesuletek/osi-lofajtakat-tenyesztok-egyesulete> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

¹³ <https://www.agrarunio.hu/hirek/allattenyesztes/11879-osvenyen-a-hucul-avagy-egy-kivalo-fajta-lehetosegei-a-tenyesztesben-palyan-es-terepen?closeReadMore=1> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

4. Kísérletek a fajta megmentésére

4.1 Első kísérlet

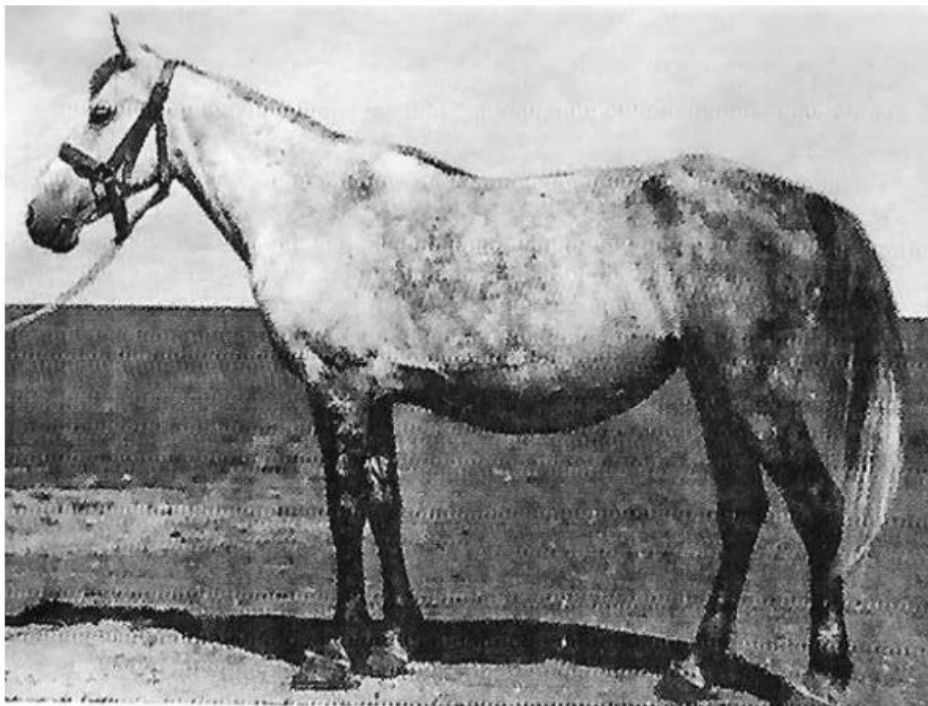
Mivel az erdélyi és a székely lovat a magyar kormány értékesnek tartotta, két kísérletet tett a fajta megmentésére. 1896-ban jött létre a kolozsi ménes az állam kolozsi birtokán. Az erdélyi lótenyésztők kérésére alapították, abból a célból, hogy a régi híres erdélyi lovat újra tenyésszék, nemesítsék. Nemesítéssel korábban már az említett fogarasi ménesben is tettek próbálkozásokat. Az anyakancákat az erdélyi magántenyésztőktől vásárolták meg, ez körülbelül 50-60 darab szívós és edzett kancából állt. A ménest a gazdatisztek kezelték és munkájukat gróf D'Orsay hippológus irányította. A ménesből kikerülő ménnek Kolozs néven szerepeltek a köztenyésztésben, évente 10-15 darab kiváló, erdélyi jellegű mén került a köztenyésztésbe.

4.2 Második kísérlet

Második alkalommal Pettkó-Szandtner Tibor indította el a székely és erdélyi lovak megmentését, akit akkor neveztek ki Magyarország lótenyésztésének felügyelőjévé. 1942-ben alapította meg a Zsuki ménest a Magyar Királyság földművelésügyi minisztere, célja az volt, hogy az erdélyi félvér és a székely lovat az erdélyi birtokosság és a székely havasi gazdák rendelkezésére bocsájthassa. A 70-80 egyedből álló állományt sajnálatos módon nem sikerült teljes mértékben erdélyi kancákból felállítani, hiszen a meglévő állatok száma így is csekély volt és természetesen nem lehetett megfosztani a birtokos tenyésztőket sem a kancáiktól. Ennek következtében több ménesből helyeztek át és vásároltak kancákat. Többek között a bábolnai ménesből angol-arab és arab telivér és arab kancákat, a kisbéri és a mezőhegyesi ménesből az erdélyihez hasonló kisebb, zömökebb felépítésű kancákat és a palánkai ménesből néhány arab és kisebb felépítésű gidrán kancát. A kancákat arab, az erdélyi típust megközelítő angol telivér ménekkel fedeztették. Pettkó-Szandtner Tibor az évek alatt járta az országot és igyekezett minden megfelelő egyedet megvásárolni a tenyésztéshez. Azért volt ez rendkívül nehéz mert a sok kevert kanca közül nem volt egyszerű kiválogatni a tiszta, székely ló jellegű kancákat. Fontosnak tartotta azt is, hogy fedeztetési lehetőséget biztosítson a kiválogatott ménekkel, hogy ne a zugménnek fedezzék be a kancákat.

A Zsuki ménes (8.-9. ábra) története 1945 februárjában ért véget, amikor a közeledő orosz front elől Pettkó-Szandtner Tibor Bajorországba menekítette a ménes jobb minőségű felét. A maradék lovakat a környékbeli kisgazdáknak eladta vagy kiadta, az ezt követően megmaradt lovakkal gyalog indultak Nyugat felé. Ugyan egy német állatorvos-tábornok kijelentette, hogy

gondoskodni fog arról, hogy ez az értékes állomány hazakerüljön, de sajnos ez nem így történt a tábornok eltávolítása miatt. A ma fellelhető székely típusú lovak, főként a székely gazdáknak kiosztott egyedek nagy mértékben Pettkó-Szandtner Tibor munkájának és leleményességének köszönhetően találhatóak meg.

8. ábra: Székely kanca a Zsuki ménésben (Forrás: Internet8)

9. ábra: Gazal törzsmén a Zsuki ménésben (Forrás: Internet9)

4.3 Harmadik kísérlet, a fajtarekonstrukciós program

2008-ban jött létre a Mereklye Kulturális Egyesület egy Kászontíz nevű településen a Keleti Kárpátok területén.¹⁴ Az egyesület neve egy kászoni tájszóból ered, jelentése kis szénahalom. Kaszálás után a megszáradt szénát mereklyébe rakják, ezt követően lesz belőle boglya, amit csűrbe lehet rakni. Ebben a vonatkozásban a jelentés lényege, hogy a kisebb dolgokból szorgalmas munkával lehetnek nagy dolgok később.¹⁵

Az egyesület célja a veszélyeztetett háziállatfajták megmentése, ez elsősorban a székely lóra vonatkozik. Az egyesület alapító tagjai meséltek Dr. Bodó Imrének a fajtáról és akkor döntötték el, hogy közös erővel felkutatják a székely lóhoz hasonló lovakat.¹⁶

A lovak felkutatásának kezdetekor a székely gazdák többsége még nem ismerte a fennmaradt szakirodalmakat, így amikor felkeresték őket annyit tudtak mondani a témával kapcsolatban, hogy gyermekkorukban láttak ilyen típusú kisebb lovakat az idősebbek tulajdonában.

Az első székely lóhoz hasonlító lovakra 2010-ben Háromkúton bukkantak rá, ahol félnomád módon tartják a lovakat. Ez azt jelenti, hogy amelyik ló nem szükséges a nyári munkálatokhoz kiengedik a havasi legelőre. Itt nincs villanypásztor, teljesen szabadon járkálnak és megvédik magukat a vadállatoktól. Itt körülbelül az állomány 10%-a tartozott a kisló kategóriába méretük alapján. Az itt élő kancákat nem lehetett tudni, hogy melyik mén fedezte be amíg távol voltak.

10. ábra: Az első kanca Háromkútról (Forrás: Internet10)

¹⁴ [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

¹⁵ <https://kaszonmuzeum.bitbucket.io/mereklye.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

¹⁶ <https://kepmas.hu/hu/szekely-lo-megmentese-az-orvos-aki-az-emberek-mellett-allatokat-ment> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

A helyi gazdák felkutatása közben egyre több helyen találtak ilyen típusú lovakat (10. ábra) eldugott kis udvarokban. Így ezekről a lovakról elkezdődött a méretvétel és fényképeket is készítettek, amiről el is kezdtek adatbázist készíteni. Ezt követően ménekre is rábukkantak. Az első tervek szerint felvetették a tulajdonosoknak, hogy szálljanak be egy tenyésztési programba. A programban az egyesület állta volna a fedeztetés költségeit, illetve gondoskodott volna a ménről is, de mivel itt a gazdák nagy része még mindennapi mezőgazdasági munkákra használja a lovakat, így ez túl nagy kiesést jelentett volna nekik. A másik ok az volt, hogy nem akarták ilyen típusú ménekkel fedeztetni a kancáikat, mert nagyobb lovakat szerettek volna. Tehát ez a stratégia kudarcba fulladt, de az egyesület tagjai továbbra sem adták fel.

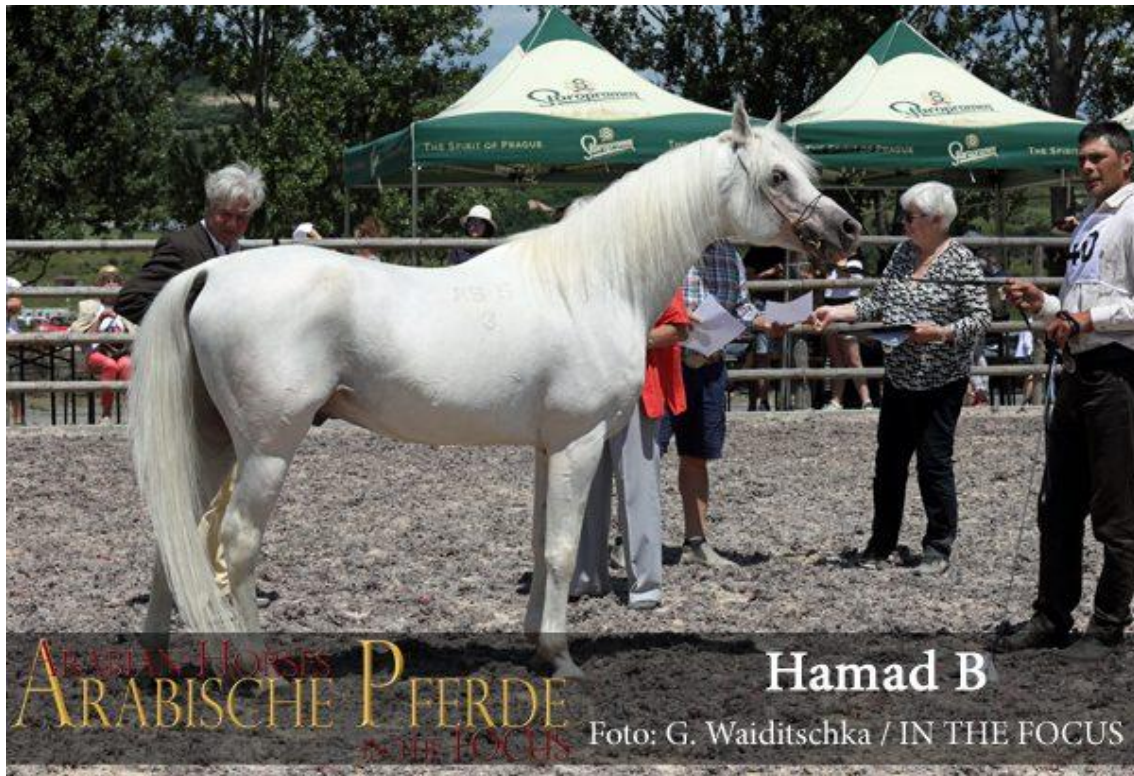
Következő lépésként újra gondolták a programot és a már meglévő egyesület mellett létrehoztak egy egyesületet Budapesten is, ami a Székely Lovat Tenyésztők Egyesülete nevet kapta. Létrejött az első méneskönyv is az adatokkal és a gazdák elérhetőségeivel, illetve táblázattal a tenyésztési eredmények rögzítésére. Majd a csikókönyv következett, amint megszülettek az első csikók.

A kutatás folytatásának eredményeképpen egyre több a fajtaleírásnak megfelelő egyed találtak, így a 2021-es évre már 70 kanca és 15 mén volt megtalálható az adatbázisban. Mivel a kezdeti tenyésztési stratégia kudarcba fulladt, ezért az egyesület vásárolt egy saját ingatlant 2018-ban az Agrárminisztériumtól és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-től kapott támogatás segítségével. Az ingatlan területén helyezkedik el a lovak téli szállása, nyáron pedig természetes körülmények között a havasokban legelhetnek a Feltízi és az Altízi Közbirtokossággal létrejött megegyezésnek köszönhetően.

Az eddigi munkálatokat a szelekció követte a tenyészcél meghatározásával együtt. A tenyész célban meghatározásra került a lovak mérete, amely nem haladhatja meg a 147 centimétert, illetve a küllemüknek is olyannak kell lenni, ahogy azt már ismertettem a 3.1-es fejezetben a székely ló leírásánál. Fontos, hogy nyereg alatt és fogatban is használhatóak legyenek, amihez elengedhetetlen a nyugodt vérmérséklet, a jó munkakedv és a kitartóság.

A kászonfeltízi Székely Ló Ménesközpontban elindult a gyerekek lovagoltatása, hiszen a tenyésztés mellett fontos a lovak használata is, mert csak így derül ki, hogy mennyire alkalmasak az adott feladatokra. Elkezdték a lovakat fogatban is, fogatversenyeken kipróbálni, illetve a turisták lovagoltatásában is egyre több szerepet vállalnak. Különböző rendezvényeken is részt vesznek, hogy egyre több székely gazda figyeljen fel rájuk.

Nagyobb mérföldkönek számított a mének válogatásánál, amikor bevonták Hamad B (11. ábra) arab telivér mént a cseppvér keresztezésbe. Azért volt megfelelő a szürke mén mert tiszta keleti vérrel rendelkezik, őseink is ilyen méneket alkalmaztak. Továbbá a mén azért is megfelelő mert még az arab telivérek között is kis méretűnek számít, így megvásárolta az egyesület.¹⁷ A 2003-as születésű mén kis mérete miatt nem volt megfelelő Bábolnán, viszont a székely ló tenyésztésébe ezért pont beleillik.¹⁸

11. ábra: Hamad B, arab telivér mén (Forrás: Internet11)

Megkezdődött a lovasoktatás is Kászonban, ahol a gyerekek székely lovakon lovagolhatnak. hatalmas népszerűségnek örvend a program, annyira, hogy létszámkorlátozást is kellett bevezetni.

2017 szeptemberében került megrendezésre a Székely Ló Mustra rendezvény. Bőjte Csaba Szent Ferenc Alapítványának csíkszentsimoni telepén tartották a küllemi szemlét, amelyen neves Magyarországi lótenyésztő szakemberek is részt vettek és nagy meglepetésükre sok ló jelent meg, ami a típusba jól illett. A rendezvényt követően egyre több gazda csatlakozott a

¹⁷ [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

¹⁸ <https://archiv.babolnamenenes.hu/index.php/en/horsebreeding/horses-for-sale/hamad-b-as-v-3> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

tenyésztői programhoz. A következő örömhír egy fogatversenyen való győzelem volt, ahol Lajos Sándor második helyezést ért el székely fogatával Kászonban.

A Székely lóra székely! című dokumentumfilmben is láthatóak a lovak, ami bemutatja a program nehézségeit a kezdetektől fogva, illetve, ezeknek a rendkívül strapabíró lovaknak a gyakorlati hasznosságát is.¹⁹ A film 3. helyezést ért el a Lakiteleki Filmszemlén és több különdíjban is részesült.²⁰

2020. november 7-én megrendezésre került Bábolnán egy szakmai konferencia, aminek kizárólagos témája a székely ló volt. A rendezvénynek nagy sikere és visszhangja volt, ahol a lovas szakmai közvéleménynek bemutatásra került a fajtarekonstrukciós program.

2021 októberében megrendezésre került a II. Székely Ló Mustra is és egy évvel később 2022 szeptemberében is megismételték a rendezvényt. A második mustrán már 47 ló jelent meg és 18 darab fél év alatti csikó, míg az elsőn 4 évvel korábban 20 lovat mutattak be. 2021-ben ménvizsgára is lehetőség volt, 3 mén tett vizsgát, akik ideiglenes fedeztetési engedélyt kaptak, mert a nyereg alatti részvizsgát még teljesíteniük kell.²¹

A harmadik mustrán (12. ábra) Bodó Imre, az egyesület elnöke elmondta, hogy 85 darab törzskönyvezett ló szerepel az adatbázisban köztük ménnek és csikók is vannak. Ez a szám nem számít nagynak, viszont ami biztató, hogy egyre több gazda csatlakozik a programhoz. A 85 egyedből 20-at választott ki, amiket a rendezvényen megtekinthettek a résztvevők és ebből számos ló díjazásban is részesült. A rendezvényen beszédet mondott Potápi Árpád János a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára is, aki említést tett arra vonatkozóan, hogy a néhány évtizeddel ezelőtt Erdélyben leginkább székely lovakat lehetett látni, ezzel ellentétben ma az idegen fajták kiszorítják az ott őshonos lófajtákat.

¹⁹ [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

²⁰ <https://felegyhazikozlony.eu/hirek/16398/kihirdettek-a-xviii-lakiteleki-filmszemleeredmenyet> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

²¹ [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

12. ábra: III. Székely Ló Mustra (Forrás: Internet¹²)

A székely ló visszanevelését a Miniszterelnökség nemzeti politikai államtitkársága és az agrárminisztérium is támogatja, mert fontosnak tartják, hogy a magyar értékeket megőrizték.²²

Veress István a Mérélye Egyesület lovas oktatója és lótenyésztő gazda is egyben. Véleménye szerint hatalmas ezeknek a lovaknak a munkabírása, stabil az idegrendszerük és igénytelenek is. Abból adódóan, hogy székely lovakkal végzi a lovasoktatást tapasztalata is van velük. Azt nyilatkozta, hogy elég hozzászoktatni őket a dolgokhoz és így alig kell tanítani őket. Rendkívül odaadóak ezért is tökéletesen megfelelnek gyerekek oktatására. Összességében minden szempontból előnyös a tartása mert ritkán betegszik meg, erős, jó lábszerkezete van és a takarmányt is nagyon jól hasznosítja így a tartása is gazdaságos.²³

A fajtarekonstrukciós program során nehézséget jelent, hogy a vadállatok túlszaporodtak. 2019-ben az egyesület három ló is elpusztult egy medvetámadásban. A medvék az egyik gyengébb kancát szemelték ki, a másik két kanca a harc következtében hullott el, miközben próbálták társukat védeni. Sajnos a két kancának volt egy-egy csikója, ők is elpusztultak mert legyengültek és farkastámadás áldozatai lettek. Ezt a hibát a jövőben mesterséges táplálással lehet majd kiküszöbölni. A farkasok gyakran próbálkoznak a csikók megtámadásával, ezt a rajtuk lévő sebhelyekből is látni lehet, de legtöbb esetben az anyjuknak sikerül megvédeni őket, ha kell az életük árán is.²⁴

²² <https://szekelyhon.ro/aktualis/megoriznek-es-nemesitenek-a-rendkivul-szivosszekely-lovat> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

²³ <https://sokszinuvidék.24.hu/mozaik/2022/09/19/szekely-lo-mentese-magyar-segitseggel/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

²⁴ [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

5. A székely ló lehetséges hasznosítási irányzatai napjainkban

5.1 Hagyományörzés, katonai lovaglás

A katonai lovaglásból származtatható a mai lovas sportok többsége. Ide tartozik a díjugratás, a díjlovaglás és a military is. Illetve nem maradhat ki a vadászati célú lovaglás sem, ami az élelemszerzés célját szolgálta és a szórakozást is őseinknél, továbbá békeidőben kiváló lehetőség volt a lovak edzettségének fenntartására is.²⁵ Bár a mai lovas hagyományörző egyesületek nagy része az 1848-as, illetve a monarchia korabeli tradíciókra támaszkodik és ezekben a korszakokban már kialakultak a nagyobb termetű, hagyományos fajtáink, mint például a gidrán, a shagya-arab, a nóniusz és még sok más fajta is. De miért ne lehetne felidézni más korszakokat is, mint például a Rákóczi szabadságharc vagy a kuruc kor, ahová tökéletesen beillenek ezek a kis méretű lovak.²⁶

13. ábra: Vadászlovaglás (Forrás: Saját fotó)

A fenti kép (13. ábra) a XXVII. Radetzky Huszár Vadászlovaglason készült, ahol egy pej shagya-arab lóval vettem részt, mellettünk pedig egy kisbéri félvér látható. Már 2014 óta veszek részt ilyen és ehhez hasonló rendezvényeken, felvonulásokon, ahol rendszeresen találkozom a hucul fajtával is, illetve előszeretettel vesznek részt kisebb méretű lovakkal is a rendezvényeken. Főként felnőttek ülnek ezeken a lovakon, de sokan elhozzák a gyerekeket,

²⁵ Győrrfy-Villám András: Lovasok könyve – Öröknyitábertől Monty Robertsig, Balaton-felvidéki Szabadidő Sportegyesület, 2016. p. 209.

²⁶ <https://www.mnvh.hu/sites/default/files/2022-02/A%20sz%C3%A9kely%20l%C3%B3.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

unokákat is, akik fontosnak tartják az utánpótlás nevelését, kiképzését. Nekik főleg testhezállók ezek a kisebb lovak nyugodt vérmérsékletük miatt.

5.2 Tenyésztés

A tenyésztési eljárásoknak két nagyobb csoportja alakult ki az idők során. Az egyik a fajtatiszta tenyésztés, a másik a keresztezéses nemesítések időszaka.²⁷ A székely ló esetében mind a kettőről beszélhetünk, hiszen a fajtarekonstrukció során törekszenek a fajtatiszta tenyésztésre az egyesület tagjai. de ahogy az korábban említésre került, használnak például egy arab telivér mént is a kancák fedeztetésére. A tenyésztés akkor lehet gazdaságilag hasznos, ha van, aki a lovakra vevő és jó áron vásárolja meg őket. A székely lónak az a hatalmas előnye, hogy tartási költségei jelentősen alacsonyabbak a nagylovakéhoz képest, igénytelenségüknek köszönhetően. A keresleti mértéke ezeknek a lovaknak attól is függ, hogy mennyire sikerül népszerűsíteni használati módjaikat. Lényeges a tenyésztés szempontjából a megfelelő nagyságú hely megléte mellett a megfelelő körülmények biztosítása is. Célszerű lenne Magyarországon is létrehozni egy állományt, ahol hasonlóak a körülmények, mint Erdélyben és az egyedek cserélgetésével el lehetne érni, hogy a két állomány ne fejlődjön két különböző irányba.²⁸

5.3 Hobbi és sport célú használat

A sport célú használat itt természetesen nem a klasszikus angol vagy western szakágakat jelenti. Mint az már korábban is említésre került, a kisebb lovak tökéletesen megmérettethetik magukat a hucul ösvényen mert itt megmutathatják fajtájuk erényét, tehát az ilyen versenyeken biztosan helyt állnának a székely lovak is. A lovaspólóban is kis méretű lovakon lovagolnak, itt is nagy előny a fordulékonyság. Hagyományőrző rendezvényeken gyakran lehet találkozni köböre, kökpar vagy bukasi nevű csapatjátékokkal, ami egy látványos és izgalmas sport, természetesen itt is előnyösek a kicsi és könnyen kezelhető lovak.

Ide sorolhatjuk még a lovasíjászatot is, erre a célra is megfelelőek lennének a székely lovak hiszen, ha megnézzük a lovasíjászokat, szinte minden esetben arab, hucul vagy kunfakó lovakkal dolgoznak. Ez annyiban tér el az előbb említett használati módoktól, hogy itt a sikerességhez nagyobb szükség van a lovas képességeire.

²⁷ Dr. Mentés Katalin – Molnár Szecső – Dr. Pongrácz László – Dr. Szajkó István – Török Miklós: A mesterlovász könyve, Szaktudás Kiadó Ház, 2010.p. 74.

²⁸ <https://www.mnhv.hu/sites/default/files/2022-02/A%20sz%C3%A9kely%20%C3%B3.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04.)

A székely ló esetében nagyon lényeges megemlíteni a kedvtelésből történő használatot, hiszen ezek a lovak kiválóak felnőttek és gyerekek számára egyaránt. Gyerekeknek alkalmasak első lónak is, nyugodt vérmérsékletük miatt, illetve azért is mert sokkal jobbak a méretarányok. Ebből a szempontból előnyt jelent az is, hogyha esetleg valamilyen viselkedésbeli probléma adódik a lóval, vagy csak egyszerűen képezni szeretnénk, akkor egy felnőtt is fel tud ülni és át tudja lovagolni, hogy a gyerekeknek könnyebb dolga legyen az adott lóval.

5.4 Lovasterápia

A lovaglás tanításához elengedhetetlen elsősorban a lovas képzés alapfeltételeinek megteremtése, ide tartozik a szakmailag és emberileg alkalmas feladatainak végrehajtására, aki naprakész ismeretekkel rendelkezik és kellő tapasztalattal.²⁹ Ezek a tulajdonságok különösen fontosak a lovasterápia esetében, ami bár nem helyettesít orvosi kezelést, számos betegség esetén járulhat hozzá a beteg rehabilitációjához. A lovasterápia (14. ábra) hozzájárulhat az állapot javulásához idegrendszeri, mozgásszervi, szellemi károsodások esetében, de a hibás mozgáskoordináció javításában is segíthet. Ha a terápiás lovakat vizsgáljuk, itt nem a különleges fizikai teljesítmény a lényeg, hanem a jó, nyugodt idegrendszer, hiszen egy egészséges embernek sem jó élmény a lóról esés, nem beszélve egy nehezen mozgó vagy látás sérült emberről. Természetesen a lovaknak is alapos kiképzésre van szüksége, itt sokat a számít a kiképzés idejének hossza, hiszen annál több a költség, minél több időt tölt el a kiképző az adott egyed tanításával. Erre a célra is alkalmas lenne a székely ló, jó idegrendszere kis mérete és igénytelensége miatt. Valószínűleg nyugodtsága miatt viszonylag gyorsan és zökkenőmentesen folyna kiképzése és igénytelensége miatt tartása is kevesebb költséggel jár. Ebben az esetben azért is nagyon fontos, hogy ne legyenek annyira magasak a költségek, mert az esetek többségében, akiknek terápiás célú lovaglásra van szükségük, nem olyan tehetősek, illetve rengeteg gyógyszerre és más típusú terápiára is kell szánni pénzt.

²⁹ Dallos Gyula: Dallos Gyula Lovasiskolája II. Kiadó: Xenophon Lovas Klub Kft., 2008. p. 30.

14. ábra: Lovasterápia (Forrás: Internet13)

5.5 Lovasturizmus

Magyarországnak kitűnő adottságai vannak, így gyönyörű tereplovaglásokat lehet szervezni hazánkban. A tereplovaglások és lovastúrák jelentős hasznot hozhatnak országunknak. A szervezés során a jó és érdekes útvonal mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a megfelelő lóanyag kiválasztására is.³⁰ Itt másak a figyelembe vett szempontok, mint a lovassport különböző szakágaiban, de talán a távlovaglás szempontjai állnak a legközelebb a túrázásra alkalmas lovak kiválasztásakor. Legfontosabb az egyedek kiegyensúlyozottsága, stabil idegrendszere, terepbiztosak kell, hogy legyenek és könnyen kezelhetőek.³¹ Jelentős vonzerő lehet, ha olyan lovakat tudunk biztosítani a lovastúrán, amilyenek máshol nem találhatóak meg. Így a székely ló erre is tökéletesen alkalmas lehet a megfelelő képzettséggel, hogy a vendégeknek jó élmény legyen a túra és visszajáró vendégek legyenek, illetve másoknak is terjesszék a székely ló jó hírét.³² Az alábbi képen (15. ábra) Zala vármegyében Gyűrűsön vettem részt egy lovas túrán shagya-arab kancámmal, ahol csodálatos helyeken barangolhattunk.

³⁰ <https://www.mnvh.hu/sites/default/files/2022-02/A%20sz%C3%A9kely%20l%C3%B3.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

³¹ Györffy-Villám András: Lovasakadémia 10.- A lovasturizmus kézikönyve. Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 34.

³² <https://www.mnvh.hu/sites/default/files/2022-02/A%20sz%C3%A9kely%20l%C3%B3.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

15. ábra: Lovastúra (Forrás: Saját fotó)

6. Anyag és módszertan

Szakdolgozatom kutatás részét kérdőíves formában valósítottam meg. A kérdőíves kutatás egy kvantitatív kutatási módszer, melynek előnye, hogy megbízható, alkalmazása és elemzése is egyszerű.³³ A kérdőív segítségével a fajta jelenlegi helyzetének feltérképezése volt a célom, illetve a lovasok igényének felmérése a fajtát illetően. A kérdőív tartalmazott szabadon kifejezhető kérdéseket és előre megadott válaszlehetőségeket is. A kérdőívet 74 fő töltötte ki, a kitöltők facebookon találhatták meg a kérdőívet a személyes oldalamon, illetve lovas csoportokban. A közeli lovas ismerőseimet személyesen kértem meg a kitöltésre, illetve ellátogattam a közeli lovardákba is, mert érdekelt az idősebb korosztály véleménye is, akik nincsenek jelen a közösségi oldalakon.

³³ <http://mediapedia.hu/kerdoives-kutatas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.05)

7. Vizsgálati eredmények, értékelésük

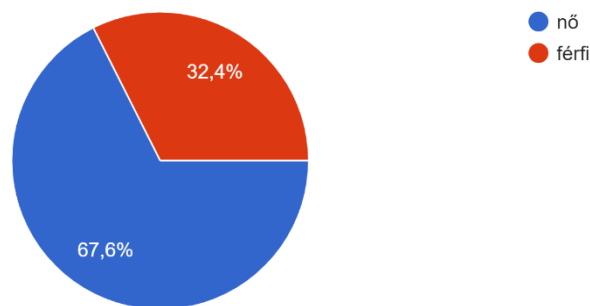
1. számú kérdés

Az Ön neme

A grafikonon (16. ábra) megfigyelhető, hogy a kitöltők többsége a női nemhez tartozik, ami egyáltalán nem meglepő. A lovas sportban napjainkban sajnos sokkal több nővel találkozhatunk akár versenyeken, akár, ha belépünk egy lovasiskolába vagy megnézünk egy lovastábort sokkal több lány gyermekkel találkozunk, mint fiúval.

Az Ön neme

74 válasz

16. ábra: 1. számú kérdés grafikonja

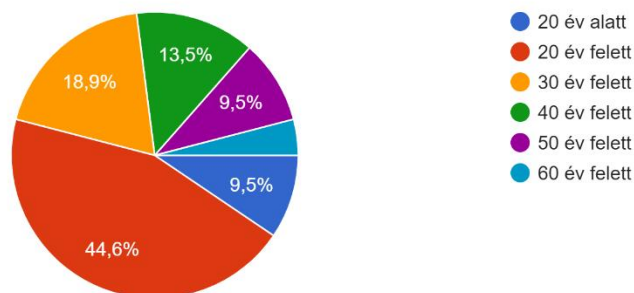
2. számú kérdés

Az Ön kora

Az alábbi grafikonon (17. ábra) megfigyelhetjük, hogy a kitöltők legnagyobb része a 20 és 30 év közötti korosztályba esik, de sokan kitöltötték a 30-50 éves korosztályból is. Véleményem szerint ez annak köszönhető, hogy ez a korosztály használja legnagyobb mértékben a közösségi oldalakat és hozzájuk jutott el a kérdőívem. Ez nem is probléma, hiszen a fajta népszerűsítése fontos főleg ezekben a korosztályokban, mert úgy gondolom a 20-50 év közötti korosztály tud a legtöbbet tenni a fajta fentmaradásáért akár lovak vásárlásával, rendezvények népszerűsítésével, rendezvényeken való részvétellel.

Az Ön kora

74 válasz

17. ábra: 2. számú kérdés grafikonja

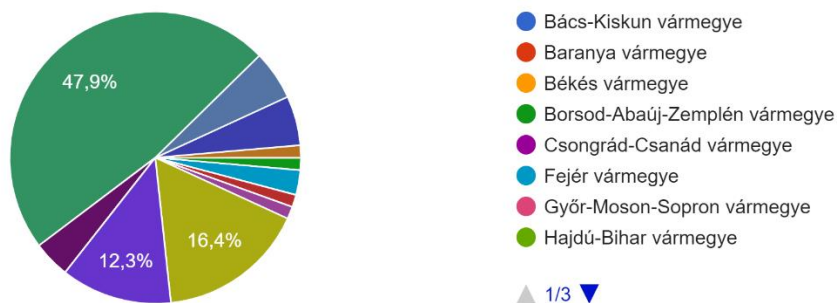
3. számú kérdés

Az Ön lakóhelye

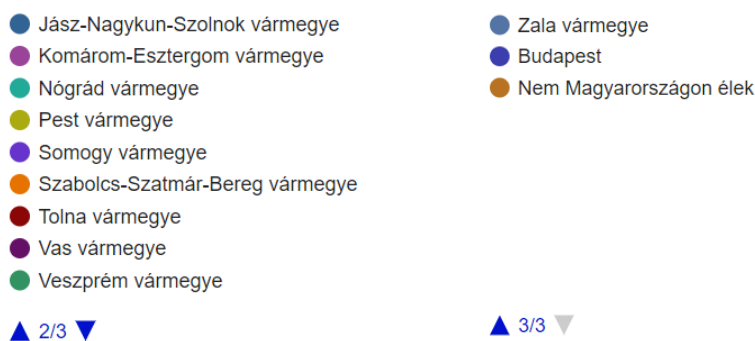
A kérdőívem az ország nagy részére eljutott, így a vármegyék nagy részéből érkeztek kitöltések. (18.-19. ábra)

Az Ön lakóhelye

73 válasz

18. ábra: 3. számú kérdés grafikonja

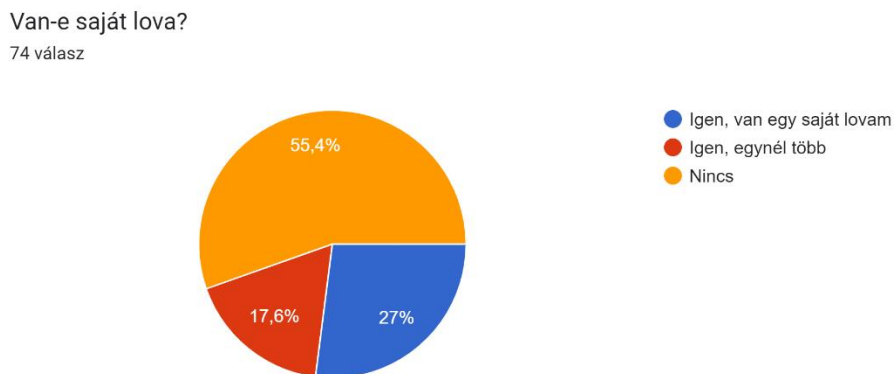

19. ábra: 3. számú kérdés grafikonja (Vármegyék)

4. számú kérdés

Van-e saját lova?

A válaszadók több mint felének nincs saját lova, a maradék válaszadónak egy vagy több saját ló is van a tulajdonában (20. ábra). Véleményem szerint valószínűleg a saját lóval rendelkező kitöltőknek sokkal több tapasztalatuk van például a lótarás terén, így válaszaik relevánsabbnak számítanak.

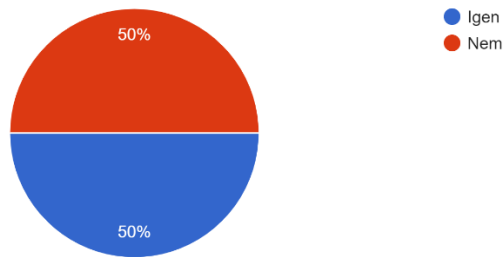
20. ábra: 4. számú kérdés grafikonja

5. számú kérdés

Hallott-e a székely lóról?

A grafikonon (21. ábra) látható, hogy a válaszadók 50%-a nem is hallott a székely lóról, ami számomra nem meglepő, mert én magam is rengeteget olvasok az interneten és a közösségi oldalakon is lovas témákban és még egyszer sem találkoztam székely lóval kapcsolatos cikkel vagy akár egy képpel sem, ezért is ez volt az első felmerülő kérdés bennem, amikor elkezdtem a kérdőívemhez az ötletelést. Az interneten is hosszas kutatás után találtam rá a fajtára a kislovakhoz kapcsolódóan, így javaslataim között mindenképp szerepelni fog a fajta népszerűsítése.

Hallott-e a székely lóról?
74 válasz

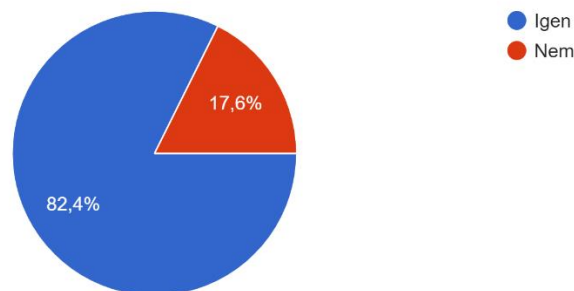
21. ábra: 5. számú kérdés grafikonja

6. számú kérdés

Választaná-e ezt a fajtát?

A kitöltők 82,4 %-a választaná az adott fajtát, úgy gondolom ez elég jó eredménynek számít (22. ábra). Ezzel arra szerettem volna rávilágítani, hogy megérné a fajtát jobban népszerűsíteni, mert úgy lehet egyre eredményesebb a fajtarekonstrukciós program, ha egyre több emberhez eljut a fajta, az emberek vásárolnak ilyen lovakat, esetleg eljárnak vele versenyekre, rendezvényekre is, ahol a résztvevők is megismerhetik a fajtát.

Választaná-e ezt a fajtát?
68 válasz

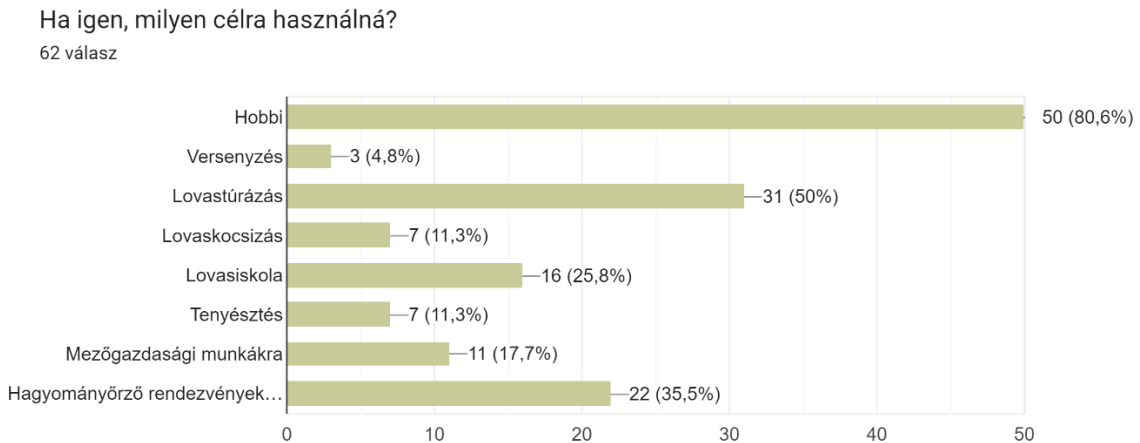
22. ábra: 6. számú kérdés grafikonja

7. számú kérdés

Ha igen, milyen célra használná?

A válaszadók legnagyobb mértékben hobbi célra hasznosítanák a székely lovakat, a második és a harmadik legtöbb szavazat a lovastúrázásra és a hagyományőrző rendezvényeken való részvételre érkezett (23. ábra). Úgy gondolom a válaszok teljes mértékben alátámasztják a

szakirodalmi áttekintésben leírtakat. Az én véleményem szerint is a lovastúrázásra, a hagyományörzésre és hobbi célra a legalkalmasabbak nyugodt vérmérsékletüknek, szilárd testfelépítésüknek és igénytelenségüknek köszönhetően. Illetve én még megemlíteném a gyerekek lovagoltatását is, mert az előbb felsorolt tulajdonságok mind rendkívül előnyösek egy iskolalónál is.

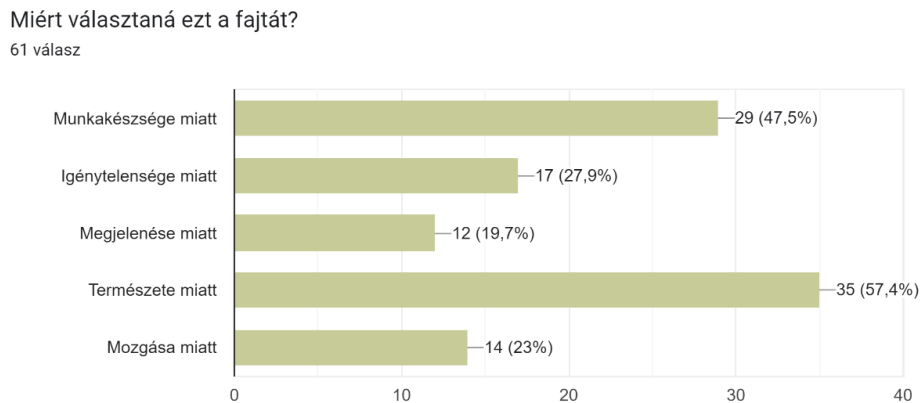

23. ábra: 7. számú kérdés grafikonja

8. számú kérdés

Miért választaná ezt a fajtát?

A kérdőívet kiöltők többsége a székely lovat természete és munkakészsége miatt választaná (24. ábra). Úgy gondolom ezek a tulajdonságok nagyon fontosak minden lónál, akármilyen fajtáról beszélünk, így nagy előny, hogy a székely lovak nagymértékben rendelkeznek ezekkel a jellemzőkkel.

24. ábra: 8. számú kérdés grafikonja

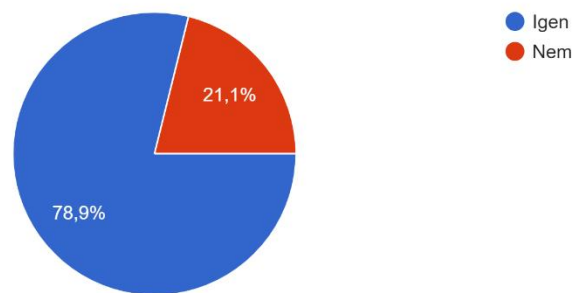
9. számú kérdés

Ha lenne rá lehetőség, vásárolna-e székelő lovat?

Az alábbi grafikon (25. ábra) szerint lenne kereslet a fajtára, így véleményem szerint érdemesebb lenne nagyobb ütemben népszerűsíteni a fajtát, mert ha több lovas tudna ilyen lovakat vásárolni a fajtarekonstrukcióért dolgozó embereknek is könnyebb dolga lenne és gyorsabban lehetne kitenyésztetni egyre több egyedet a fajtában.

Ha lenne rá lehetőség, vásárolna-e székelő lovat?

71 válasz

25. ábra: 9. számú kérdés grafikonja

10. számú kérdés

Ön szerint milyen jövő áll a fajta előtt? (42 válasz)

A válaszadók több mint fele szerint több hirdetésre lenne szükség a fajtát illetően, minél több embert bevonni a tenyésztésbe és bíznak a fajta tenyésztéséért felelős egyesületek munkájában. A kitöltők szerint hasonlóan sikeresek lehetnének ezek a lovak a gyerekek körében, mint a huculok, illetve egy másik hasonló példa is érkezett, miszerint jó lenne, ha a hobбилovasok körében sikerülne olyan karriert befutnia, mint a huculnak és a kunfakónak.

A kevésbé optimista kitöltők szerint nem lesz rá akkora kereslet kis mérete miatt, illetve többen is említették, hogy hasznos lenne hasonló őshonos támogatás a fajtára, mint a magyar őshonos lófajtáink in situ állami támogatása.

Többen írták azt is, hogy szükséges lenne egy fajtafenntartó egyesület, ezek a válaszok is jól mutatják, hogy a lovasoknak kevés az információjuk a fajtát illetően.

11. számú kérdés

Ön szerint hogyan lehetne népszerűsíteni a fajtát? (74 válasz)

Itt a válaszadók 80%-a a közösségi oldalakon történő hirdetést említette meg. Véleményem szerint ez várható is volt, illetve igazat is adok nekik, mert napjainkban az emberek nagy része idejük jelentős részét üti el az ilyen oldalakon és így biztos eljutna a székely ló híre mindenkihez.

A következő nagy csoport a bemutatókat és a versenyeket adta válaszként a kérdésemre. A bemutatókon és rendezvényeken való részvétel valóban jó ötlet szerintem is, illetve mint azt már említettem a szakirodalmi áttekintés részében volt is példa, Székelyföldön háromszor is megrendezték a Székely Ló Mustra nevű rendezvényt. Magyarországon pedig két alkalommal szerveztek székely lóval kapcsolatos rendezvényt ahhoz képest, hogy 2008-ban kezdődött meg a fajtarekonstrukciós program. Úgy gondolom jóval több rendezvényt kellene rendezni, ahol bemutatják a fajtát élőben is és ismertető előadások formájában is. A versenyekre vonatkozóan a véleményem az, hogy maximum szabadidős versenyekre lehetne elmenni a székely lovakkal, ott biztosan jól helyt állnának. Ezek a kis lovak nem a díjugratásra, díjlovaglásra vagy egyéb szakágakra lettek kitenyésztve, így mindenképp olyan helyeken érdemes bemutatni őket, ahol pozitív képet adnak az embereknek.

Egy válaszban a Nemzeti Vágta állt, ami szerintem egy nagyon-nagyon jó ötlet, hiszen a szabályzat szerint a póni futamban a maximális marmagasság 140 cm lehet patkóval együtt, tehát a székely lónak nagy esélye lenne. Főleg az arab keresztezéssel tenyésztett egyedeknek, nagy előny ilyen helyzetben, ha pörgős egy ló és van benne versenyszellem, ez a tulajdonság pedig tapasztalataim szerint az arab lovakban jócskán megtalálható.

12. számú kérdés

Ha van személyes tapasztalata a fajtával, kérem írjon róla pár sort. (viselkedés, munkakészség stb.), (16 válasz)

A 16 válaszadóból 11 ember válaszában az állt, hogy nincs tapasztalata a fajtával, egy fő azt írta, hogy nehéz eset, de válaszát nem indokolta. A többiek szerint nyugodt, kényelmes ülésű és egyszerű lovak. Egy különlegesebbnek számító válasz volt, amiben a következők álltak: „Állatorvos hallgatóként jártam Kászonban és a környékén a székely lóállomány felmérésén, a vezetőivel a fajta újraélesztésének aktuális helyzetébe is betekintheztem. A fajtával kapcsolatos TDK munkákban is részt vettem.” Sajnos a kitöltő nem írt a fajta tulajdonságairól és mivel a kérdőív kitöltése anonim volt, ezért nem is tudtam bővebb információt kideríteni tőle pedig, ha lett volna rá lehetőségem szívesen készítettem volna akár egy interjút is vele, hiszen biztos valamilyen mértékben tájékozott a témában.

8. Következtetések, javaslatok

A kérdőív eredménye is összességében alátámasztja a szakirodalmi áttekintésben leírtakat a lovak küllemére, belső tulajdonságaira és a hasznosítási irányzatokra vonatkozóan.

Ahogy már korábban is említettem az első kérdés, ami megfogalmazódott bennem, hogy ismerik-e az emberek/lovakok a székely lovat. Ebben az esetben a kérdőívre adott válaszok is igazolták, hogy nem ismeri elég ember a fajtát, így az első fontos lépés mindenképp a fajta népszerűsítése, mert úgy gondolom, hogy ez egy nagyon fontos lépés lenne és nagy előrelépést is hozhatna a fajta történetében. Elsősorban a közösségi oldalakon kellene ezt elkezdni, napi szinten bejegyzéseket közzétenni a lovakról az ott dolgozóknak, mert így sok emberhez eljuthatna ezeknek a csodálatos kislovaknak a híre. Van egy Facebook oldala ugyan az egyesületnek, de nem aktív és korábbról sem található meg sok bejegyzés.

A kérdőívet kitöltők említették az állami támogatást. Az ötlet bennem is felmerült már a kérdőívet megelőzően is, mert én is meg szoktam pályázni shagya-arab kancáimmal a „Védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése” című pályázatot. A támogatás mértéke 700 euró/év/ló, ami azt gondolom nagy segítség, mert ebből már a takarmány költségeinek nagy részét fedezni lehet. Tehát ha hazánkban is elterjedne a székely ló. Érdemes lenne kibővíteni ezt a támogatást erre a fajtára is. Főleg egy lovasiskolának nagy segítséget jelentene, ha ilyen típusú lovakkal oktatnának, mert rájuk lehet ültetni felnőtteket és gyerekeket is, nem is kell nekik extra sok takarmányt adni és ha még az állami támogatást is fel lehetne venni rájuk biztosan megérné nekik és egyre többen vásárolnának ilyen lovakat.

Érdemes lenne a Nemzeti Vágta előfutámain és döntőjén is felvezetni néhány székely lovat, itt megismerhetné őket a közönség és a lovasok is. Ha lenne rá kapacitás és vállalkozó szellemű gyerek, be lehetne mutatni nyereg alatt is őket. Esetleg egy huculösvényhez hasonló ügyességi pályát is fel lehetne állítani nekik, és azt teljesíteni a bemutató keretein belül. Véleményem szerint tökéletesen beleillene a rendezvény hangulatába, hiszen minden évben színes programokkal várják a nézőket, mint például a méneshajtások, csikós bemutatók stb. Itt a legnagyobb cél az lenne, hogy a kishuszár futamokban résztvevő gyerekek, szüleik és edzőik felfigyeljenek a fajtára, mert az egyedek többsége pont beleillik a vágván meghatározott magassági limitbe (maximum 140 cm). Így az elkövetkezendő években lenne rá esély, hogy székely lovak is részt vegyenek a futamokban.

9. Összefoglalás

Dolgozatomban a székely ló sorsának alakulását, a fajta megmentésére irányuló kísérleteket és a lehetséges hasznosítási irányzatokat mutattam be. A szakirodalmi áttekintést követően felmértem a lovasok igényeit a fajtára vonatkozóan és véleményüket is kikérdeztem az általam fontosnak vélt kérdésekről a témával kapcsolatosan.

Az első fejezetben ismertettem témaválasztásom okát és kutatásom módszerét, illetve fontosabb kérdéseit.

A második fejezetben szakirodalmi áttekintés segítségével megragadtam a téma azon motívumait, érdekességeit, amelyeket a szakdolgozatom szempontjából fontosnak találtam. Először a székely ló őseit vizsgáltam, majd bemutattam a magyar uralkodók jelentősebb intézkedéseit is a nemesítések kapcsán.

A harmadik fejezetben bemutattam magát a székely lovat, küllemi és a természetére vonatkozó jellemzőket. Ebben a fejezetben szerepelnek a békási és a hucul lófajták is, mint a székely lóhoz szorosan kapcsolódó fajták és múltbéli vagy mai hasznosítási irányzataik is a fajtától függően.

A negyedik fejezetben a fajta megmentésére irányuló kísérleteket és próbálkozásokat vizsgáltam, amelyek az 1800-as évek végén kezdődtek. Két kísérlet fejeződött be sikertelenül a múltban, remélhetőleg a fajtarekonstrukciós program, ami 2008-ban kezdődött sikeres lesz és az évek során nőni fog a székely-ló állomány.

Az ötödik fejezetben szerepelnek a székely ló lehetséges hasznosítási irányzatai. Úgy gondolom, ha rendelkezésre állna egyre több egyed, jól helyt állnának ezek a lovak a turizmusban, a lovasterápiás foglalkozásokon, hagyományőrző rendezvényeken és kiváló társai lennének a hobбилovasoknak is.

Kutatásom módszere egy kérdőív volt, melyben a lovasokat kérdeztem ki. Itt a szakirodalmi áttekintésem alátámasztása volt a cél, illetve történt egy kisebb igényfelmérés is a fajtára vonatkozóan.

Szakdolgozatomban a szakirodalmi áttekintés és a kutatás is alátámasztja a székely ló sokoldalúságát. Érdemes lenne tehát népszerűsíteni a fajtát különböző módszerekkel (pl.: közösségi médián keresztül, lovas rendezvényeken...), majd Magyarországnak is bekapcsolódni a tenyésztésbe mert így véleményem szerint sokkal nagyobb ütemben emelkedhetne az egyedek száma, ez pedig elengedhetetlen, hiszen természetesen a fajta fentmaradása a cél.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani Dr. Bartos Ádám Tanár Úrnak, hogy magas szintű szakmai tudásával és hozzáértésével segítette munkámat és ezzel hozzájárult szakdolgozatom elkészüléséhez. Hálás vagyok a családomnak a gondoskodásért, törődésért és a nyugodt háttérért, amelyet tanulmányaim során biztosítottak számomra.

Irodalomjegyzék

Könyvek, könyvfejezetek:

1. Dallos Gyula: Dallos Gyula Lovasiskolája II. Kiadó: Xenophon Lovas Klub Kft., 2008. p. 30.
2. Dr. Mentés Katalin – Molnár Szecső – Dr. Pongrácz László – Dr. Szajkó István – Török Miklós: A mesterlovász könyve, Szaktudás Kiadó Ház, 2010. p. 74.
3. Dr. Szajkó István, Dr. Kertészné Györffy Eszter, Dr. Mentés Katalin: A lovak tenyésztése, takarmányozása és betegségei, Nemzeti Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, 2014. p. 306.
4. Györffy-Villám András: Lovasakadémia 10.- A lovasturizmus kézikönyve, Mezőgazda Kiadó, 2001. p. 34.
5. Györffy-Villám András: Lovasok Könyve – Öröknyitárbortól Monty Robertsig, Balaton-felvidéki Szabadidő Sportegyesület, 2016. p. 209.

Internetes források:

1. <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)
2. [file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/RV/Downloads/A%20sze%CC%81kely%20lo%CC%81%20(1).pdf) (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
3. <https://epa.oszk.hu/00400/00458/00043/marton.htm> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
4. <https://mek.oszk.hu/11700/11770/11770.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)
5. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/h-B866/havi-vaksag-C045/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024. 04. 04.)
6. <https://www.ponieskislo.hu/fajtaleirasok> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
7. <https://mlosz.hu/egyesuletek/osi-lofajtakat-tenyesztok-egyesulete> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)

8. <https://www.agrarunio.hu/hirek/allattenyesztes/11879-osvenyen-a-hucul-avagy-egy-kivalo-fajta-lehetosegei-a-tenyesztesben-palyan-es-terepen?closeReadMore=1> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
9. <https://kaszonmuzeum.bitbucket.io/mereklye.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
10. <https://kepmas.hu/hu/szekely-lo-megmentese-az-orvos-aki-az-emberek-mellett-allatokat-ment> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
11. <https://archiv.babolnamen.es.hu/index.php/en/horsebreeding/horses-for-sale/hamad-b-as-v-3> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
12. <https://felegyhazikozlony.eu/hirek/16398/kihirdettek-a-xviii-lakiteleki-filmszemleeredmenyet> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
13. <https://szekelyhon.ro/aktualis/megoriznek-es-nemesitenek-a-rendkivul-szivos-szekely-lovat> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
14. <https://sokszinuvidek.24.hu/mozaik/2022/09/19/szekely-lo-mentese-magyar-segitseggel/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.04)
15. <http://mediapedia.hu/kerdoives-kutatas> (Utolsó megtekintés dátuma: 2024.04.05)

Ábrajegyzék

1. ábra: Kolozsvári testvérek Sárkányölő Szent György szobra (Forrás: Internet1)	4
2. ábra: Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Mezőhegyes (Forrás: Internet2).....	6
3. ábra: Bábolna Nemzeti Ménesbirtok (Forrás: Internet3).....	7
4. ábra: Fogarasi ménes (Forrás: Internet4).....	8
5. ábra: Székely ló (Forrás: Internet5).....	11
6. ábra: Békási ló (Forrás: Internet6).....	12
7. ábra: Huculösvény (Forrás: Internet7).....	13
8. ábra: Székely kanca a Zsuki ménesben (Forrás: Internet8).....	15
9. ábra: Gazal törzsmén a Zsuki ménesben (Forrás: Internet9).....	15
10. ábra: Az első kanca Háromkútról (Forrás: Internet10).....	16
11. ábra: Hamad B, arab telivér mén (Forrás: Internet11).....	18
12. ábra: III. Székely Ló Mustra (Forrás: Internet12)	20
13. ábra: Vadászlovaglás (Forrás: Saját fotó).....	21
14. ábra: Lovasterápia (Forrás: Internet13).....	24
15. ábra: Lovastúra (Forrás: Saját fotó).....	25
16. ábra: 1. számú kérdés grafikonja	27
17. ábra: 2. számú kérdés grafikonja	28
18. ábra: 3. számú kérdés grafikonja	28
19. ábra: 3. számú kérdés grafikonja (Vármegyék).....	28
20. ábra: 4. számú kérdés grafikonja	29
21. ábra: 5. számú kérdés grafikonja	30
22. ábra: 6. számú kérdés grafikonja	30
23. ábra: 7. számú kérdés grafikonja	31
24. ábra: 8. számú kérdés grafikonja	31
25. ábra: 9. számú kérdés grafikonja	32

Ábrák forrásai:

Internet1: <https://bagyinszki.eu/archives/6992>

Internet2: <https://mezohegyesbirtok.hu/akkor-most/>

Internet3: <https://www.utazzitthon.hu/latnivalo/babolna/nemzeti-menesbirtok-20048>

Internet4:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/MezogazdasagiKepeslap/1490748/?list=eyJxdWVyeSI6ICJDSU1LR T0oXCJ3aWxkbGlmZVwiKSJ9>

Internet5: <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf>

Internet6: <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf>

Internet7: <http://www.zetapress.hu/sport/129464>

Internet8: <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf>

Internet9: <https://mek.oszk.hu/08300/08363/08363.pdf>

Internet10: <https://kepmas.hu/hu/szekely-lo-megmentese-az-orvos-aki-az-emberek-mellett-allatokat-ment>

Internet11: <https://in-the-focus.com/en/2019/07/araberschau-in-rumaenien/>

Internet12: <https://szekelyhon.ro/aktualis/megoriznek-es-nemesitenek-a-rendkivul-szivos-szekely-lovat>

Internet13: <https://maszol.ro/belfold/A-lovasterapia-csodakat-muvel>

A 13. ábrán szereplő fotót, Haga Zsuzsanna készítette.

A kérdőívhez tartozó grafikonokat a google forms segítségével készítettem.

Mellékletek

1. számú melléklet

Székely lóval kapcsolatos kérdőív

Kedves Kitöltő!

Rák Viktória vagyok a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Georgikon Campusának végzős Ménesgazda szakos hallgatója. Szakdolgozatomban azt szeretném megvizsgálni, hogy a fajtarekonstrukció alatt álló székely lovat mennyire ismeri a lovas közösség, illetve milyen célra használná ezeket az egyedeket. Az alábbi kérdőív kitöltésével kérem segítse szakdolgozatom elkészítését. A kérdőív kitöltése pár percet vesz igénybe, azonban nekem hatalmas segítséget jelent. Köszönöm, ha hozzájárul a kutatásomhoz egy kitöltéssel!

1. Az Ön neve

- a) nő
- b) férfi

2. Az Ön kora

- a) 20 év alatt
- b) 20 év felett
- c) 30 év felett
- d) 40 év felett
- e) 50 év felett
- f) 60 év felett

3. Az Ön lakóhelye

- a) Bács-Kiskun vármegye
- b) Baranya vármegye
- c) Békés vármegye
- d) Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye
- e) Csongrád-Csanád vármegye
- f) Fejér vármegye
- g) Győr-Moson-Sopron vármegye
- h) Hajdú-Bihar vármegye

- i) Heves vármegye
- j) Jász-Nagykun-Szolnok vármegye
- k) Komárom-Esztergom vármegye
- l) Nógrád vármegye
- m) Pest vármegye
- n) Somogy vármegye
- o) Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye
- p) Tolna vármegye
- q) Vas vármegye
- r) Veszprém vármegye
- s) Zala vármegye
- t) Budapest
- u) Nem Magyarországon élek

4. Van-e saját lova?

- a) Igen, van egy saját lovam
- b) Igen, egynél több
- c) Nincs

5. Hallott-e a székely lóról?

- a) igen
- b) nem

6. Választaná-e ezt a fajtát?

- a) igen
- b) nem

7. Ha igen milyen célra használná?

- a) hobbi
- b) versenyzés
- c) lovastúrázás

- d) lovaskocsizás
- e) lovasiskola
- f) tenyésztés
- g) mezőgazdasági munkákra
- h) hagyományőrző rendezvényeken való részvételre

8. Miért választaná ezt a fajtát?

- a) munkakészsége miatt
- b) igénytelensége miatt
- c) megjelenése miatt
- d) természete miatt
- e) mozgása miatt

9. Ha lenne rá lehetőség vásárolna-e székely lovat:

- a) igen
- b) nem

10. Ön szerint milyen jövő áll a fajta előtt?

11. Ön szerint hogyan lehetne népszerűsíteni a fajtát?

12. Ha van személyes tapasztalata a fajtával, kérem írjon róla pár sort. (viselkedés, munkakészség stb.)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: RAK VIKTÓRIA
A Hallgató Neptun kódja: C3G2EM
A dolgozat címe: A székelő ló múltja, jelene és lehetséges jövője
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Élettani és Takarmányozástani Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Takarmányozási és Takarmányozás-Élettani Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvárilepozitóri rendszerében.

Kelt: Keszthely 2024 év április hó 17 nap

Rák Viktória

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítemi útmutatója

4.1. sz. melléklete: Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Rák Viktória (név) (hallgató Neptun azonosítója: (C362EM) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Keszthely, 2024. április 8.

Dr. Bartos Ádám
egyetemi docens
belső konzulnes

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.